

ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಪಾತ್ರ

ಡಾ. ವಿವೇಕಾನಂದ. ಕೆ. ಆರ್.*

*ಅಧಿತಿ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು, ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಹೊಸದುರ್ಗ

Abstract:

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಇತಿಹಾಸವು ಮಹತ್ವ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದು, ಇವರು ಅಧೀನ ರಾಜರೋ? ಅಥವಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರೋ? ಎನ್ನುವುದರ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ವಹಿಸಿದ್ದ ಪಾತ್ರ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವಿಧಾಂಶದ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರೊ ಎ.ವಿ. ವೆಂಕಟರತ್ನಂರವರು 'ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ', ಎನ್. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯನವರು 'ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರು', ಬರ್ಟನ್ ಸ್ಟೈನರು 'ಸೆಗ್ಮೆಂಟರಿ ಸ್ಟೇಟ್', ನೂಬರು ಮಿರೇಷಿಮಾ ರವರು 'ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಸಿದ್ಧಾಂತ', ಬರ್ನಾಡ್ ಎಸ್. ಕೊಹನ್‌ರವರು 'ಲಿಟ್ಟಿಕಿಂಗ್ ಸಿದ್ಧಾಂತ' ಎಂದು ಹಲವಾರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ, ಆದರೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

Keywords: ಪಾಳೆಯಗಾರ, ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟಿ, ಅಮರನಾಯಕ, ಸೆಗ್ಮೆಂಟರಿ ಸ್ಟೇಟ್, ಓರಿಯೆಂಟಲ್ ಡೆಸ್ಪಾಟಿಸಂ

ಪೀಠಿಕೆ

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ರಾಜಮನೆತನಗಳು ನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪನ್ನಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿವೆ. ದೊಡ್ಡ ರಾಜರುಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಇಂಥ ಪುಟ್ಟ ರಾಜವಂಶಗಳ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಭದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸಂಭವಿಸಿದ ಕೆಲವು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಡೆತನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾಯಕರಿಗೆ ಸಾಮಂತರು, ದೇಸಾಯರು, ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದು, ಅವರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಭೂ ವಿಸ್ತಾರ, ಸಂಪತ್ತು, ಸೈನ್ಯ, ಶಕ್ತಿಯಾಧಾರಿತವಾಗಿತ್ತು.¹ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದ ಭಾಗವಾಗಿ ಮತ್ತು ಆಧಾರ ಸ್ತಂಭಗಳಾಗಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು 'ಅಮರ ನಾಯಕ' ರಾಗಿ ಅಥವಾ 'ನಾಯಕ' ರಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಾರ್ವಭೌಮರು ಇವರ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ

Please cite this article as: ವಿವೇಕಾನಂದ. ಕೆ. ಆರ್. (2023). ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಪಾತ್ರ. ಸೃಜನಿ: ಇಂಡಿಯನ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಇನ್‌ನೋವೇಟಿವ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಅಂಡ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್, 1(6), 134-143.

ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರ, ಪಾಳೆಯಗಾರ, ಪಾಳೇಗಾರ ಎಂದು, ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಪಾಳೇಗಾಡು, ತಮಿಳುನಲ್ಲಿ ಪಾಳೈಕ್ಕಾರನ್, ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಪೋಳಿಗಾರ್,² ಮತ್ತು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಳೇಗಾರ್³ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾಳೆಯ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ದಂಡು, ಸೈನ್ಯ, ಸೇನಾ ವಿಭಾಗ, ಸೈನ್ಯದ ಬಿಡಾರ, ತಾಣ್ಯ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ, ಅಂದರೆ ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರು ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಳ ಎಂದರ್ಥ, ಅಂತಹ ಪಾಳೆಯಗಳಿಗೆ ಯಜಮಾನನಾದವನಿಗೆ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇತರಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಕೆಲವು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಆಗು ಹೋಗುಗಳಿಂದ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಡೆತನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾಯಕರಿಗೆ 'ಪಾಳೆಯಗಾರರು' ಎಂಬ ಹೆಸರು ರೂಢಿಯಾಯಿತು.⁴ ಎಂ.ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣನವರು 'ಪಾಳೆಯಗಾರರು' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಗಾರ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುತ್ತಾ "ದಂಡಿನೊಡನೆ ಪಾಳೆಯವನ್ನು ಹಾಕಿ ಇಳಿದುಕೊಂಡು ಕದನಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರತಕ್ಕವರು ಪಾಳೆಯಗಾರರು"⁵ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕೆ.ರಾಜಯ್ಯನ್‌ರವರು ಪಾಳೆಯ ಎಂದರೆ ಸೈನಿಕ ಶಿಬಿರ ಎಂದರ್ಥ ಹಾಗೂ 'ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಒಡೆಯರು'⁶ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

"ಒಂದೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ದೊರೆಗಳಂತೆ ಆಳಿಕೊಂಡು ಜನರಿಂದ ಕಂದಾಯ, ಕಾಣಿಕೆ, ಮೂದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ದುಷ್ಟರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾ ಶಿಷ್ಟರನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದ ಮುಖಂಡರನ್ನು 'ಪಾಳೇಗಾರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅಥವಾ ವಿಜಯನಗರದ ದಂಡು ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರಟಾಗ ಈ ಪ್ರಭುಗಳು ತಮ್ಮ ದಂಡಿನೊಡನೆ ಅವರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಒಂದೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ 'ಪಾಳೆಯಗಾರ'ರೆಂಬ ಹೆಸರು ಅಭಿದಾನವಾಯಿತೋ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಯಾವ ಮೂಲವೂ ಗೊತ್ತಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪಾಳೆಯಗಾರರೆಂಬ ಹೆಸರೇನೋ ರೂಢಿಗೆ ಬಂತು" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.⁷ ನಂತರದ ಸಂಶೋಧಕರು, ಗೆರ್ರೋಟಿಯಾರ್‌ಗಳು, ವಿಶ್ವಕೋಶಗಳು, ಸಂಶೋಧನಾ ಕೃತಿಗಳು ವಿಜಯನಗರೋತ್ತರ ಕಾಲದ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಅರಸುಮನೆತನಗಳಿಗೆ 'ಪಾಳೆಯಗಾರ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 'ಪಾಳೆಯಗಾರ' ಅಥವಾ 'ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟು' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸಮಕಾಲೀನ ಹಾಗೂ ವಿಜಯನಗರೋತ್ತರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪದದ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಎರಡು ಕಡೆ ಮಾತ್ರ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.⁸ ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣ ತಾಲೂಕಿನ ಐವತ್ತೊಂಭತ್ತನೇ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ದೊರೆ ತಿರುಮಲ ರಾಜನು ಸಾ.ಶ. 1607 ರಲ್ಲಿ ಚಂಗಾಳ್ಳ ದೊರೆ ರುದ್ರಗಣನಿಗೆ ಮಳಲವಾಡಿ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಅನ್ನದಾನಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಅಂಗರಂಗ ವೈಭೋಗಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಂತಹ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

"ನಾವು ಕೊಟ್ಟಂಥಾ ಮಳಲವಾಡಿ ಸೀಮೆಯ ಪಿರಿಯರಾಜನ ಕೂಡಿದು ಬಿಟ್ಟಂಥಾ ಪಗುದಿರೊಕವು ಪಿರಿಯರಾಜನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟುದು ಮುಂದೆ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕೆ ಒಂದು ನಿಂದಂಥಾ ದೊರೆಯಾಗಲಿ ಮುನಿಯರಾಗಲಿ ಪಾರುಪತ್ತೆಗಾರನಾಗಲಿ ಪ್ರಭು ಪಾಳೆಗಾರನಾಗಲಿ ಯೀ ಅಪಣೆಗೆ ತಪಿದವ ತನ ಹೆತ್ತ ತಾಯಿ ತಾನೇ ತಕಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ ಹಾಗೆ"⁹ ಎಂದು ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದ ದೊರೆ 'ಪಾಳೆಗಾರ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬೇರೆಯ ಮತ್ತು ಕಡಿಮೆ

ದರ್ಜೆಯ ದೊರೆಗೆ ಆರೋಪಿಸಿರುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅರವತ್ತೂರನೇ ಶಾಸನವಾದ ಸಾ.ಶ. 1654 ರಲ್ಲಿ ಕೆರೆಗೋಡು ತಾಲ್ಲೂಕು ಅರಕ್ಕಗುಪ್ತಪುರ ಅಲಿಯಾಸ್ ಗುತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಕೇಶ್ವರ, ದೇವಮ್ಮ, ಸಿಡಿಲಬಸವ, ಭೈರವ ಮುಂತಾದ ದೇವರುಗಳ ಪೂಜೆಯ ಬಗೆಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಮತ್ತು ಆರಕವಡೆಯರಿಗೂ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಉಂಟಾದಾಗ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡುದನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ

“ಶ್ರೀ ಪಾಳೇಗಾರ ಸಿ.ಓ.ಜಿ. ನಾಕರು ರುಜು

ಶ್ರೀ ಅಮಲದಾರ್ ವೆಂಕಟಪ ನಾಯಕರ ರುಜು” ಎಂದಿದೆ.

ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ‘ಪಾಳೇಗಾರ’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸಿ.ಓ.ಜಿ ನಾಯಕ ತನಗೆ ತಾನೇ ಆರೋಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.¹⁰ ಇದು ಪಾಳಯಗಾರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಆಡಳಿತಗಾರನಾಗಿದ್ದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳಿಗೂ ಮುನ್ನ ಪಾಳಯಗಾರ ಪದವನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ದಿನಚರಿ’ ಯಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಯ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ‘ಪ್ರಭು ಪಾಳೇಗಾರರು’ ಇದ್ದರು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.¹¹ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಇವರನ್ನು ಪ್ರಭುಗಳೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪೊರ್ಚುಗಲ್‌ನ ಪೆರಿಸ್ತಾರ್ ಕೃಷ್ಣ-ತಂಗಡಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆದ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ವಿಜಯನಗರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದ, ಇವನು ಪಾಳಯಗಾರ ಪದವನ್ನು ‘ಚಿಕ್ಕ ಪಾಳಯಗಾರರು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ’ ಎಂದು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾ.ಶ. 1614ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ವಿಜಯನಗರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದ ಬ್ಯಾರಡ್‌ ಕೂಡ ಪಾಳಯಗಾರ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.¹² ಅಚ್ಯುತರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದ ನ್ಯೂನಿಜ್ ಪಾಳಯಗಾರ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.¹³ ರಾಮರಾಯನ ಬಖೈರಿನಲ್ಲೂ ಪಾಳಯಗಾರ ಪದವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದು, ಅವರಿಗೆ ಆಸ್ಥಾನಿಕರ ನಂತರದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತೆಂದು¹⁴ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ನಾವು ತಿಳಿಯುವ ವಿಷಯ ವಿಜಯನಗರದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಅರಮನೆಯಲ್ಲೇ ಈ ಪದವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವವರಿಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಈ ಪದವು ಇದಕ್ಕೂ ಮುನ್ನವೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಕರ್ನಲ್ ಮೆಕಂಜಿ, ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಬುಕನನ್, ಎಂ.ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣನವರು ಹಾಗೂ ಗೆಜಿಟಿಯರ್‌ಗಳು, ಇತ್ತೀಚಿನ ಸಂಪಾದನಾ ಕೃತಿಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಹಾಗಲವಾಡಿ, ಹರಪ್ಪನಹಳ್ಳಿ, ನಿಡುಗಲ್ಲು, ಮಧುಗಿರಿ, ಸುಗಟೂರು, ಬಸವಾಪಟ್ಟಣ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಅನೇಕ ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ವಿಜಯನಗರೋತ್ತರ ಅರಸರನ್ನು ಪಾಳಯಗಾರರೆಂದೇ ಸಂಬೋಧಿಸಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಳಯಗಾರ ಎಂಬ ಪದ ಹೇರಳವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಚರ್ಚೆಗಳು

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರೋತ್ತರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಕ್ರಮಣ ಕಾಲವೆಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ವಿಜಯನಗರೋತ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಕಳೆಗುಂದುತ್ತಾ ಜನಪದರಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಸರೆಂದೇ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಪಾಳಯಗಾರರು ಪ್ರಭಾವೀ ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದರು. ಇವರು ಮೂಲತಃ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರಿಂದ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.¹⁵ ಪಾಳಯಗಾರರ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ

ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳಿಂದ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಅವರ ಅಧಿಕಾರ ರಚನೆ, ಪ್ರಭುತ್ವ ಹಾಗೂ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಕುರಿತು ವಿಭಿನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಅನೇಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನೇ ನಾವು ನೋಡಬಹುದು ಹಾಗೂ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನದ ಅಗತ್ಯತೆ ಏನು? ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಅಗತ್ಯತೆ ಇದೆ. ಪ್ರೊ ಎ.ವಿ. ವೆಂಕಟರತ್ನಂರವರು “ವಿಜಯನಗರವು ಸಂಯುಕ್ತ ಉಳಿಗಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ”. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ “ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಭಾಗಶಃ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಸಾಮಂತರು, ರಾಜನು ಸೈನಿಕ ಸೇವೆಯ ಷರತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಾಳೆಯಗಾರರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ರಾಜನ ಮತ್ತು ನಾಯಕನ ಸಂಬಂಧವಾಗಿತ್ತು”.¹⁶ ಇವರು ಡಿ.ಡಿ ಕೊಸಾಂಬಿಯವರು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿದ ‘ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತ’ ದಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆಗೊಂಡಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಅದರಂತೆ, ಪಾಳೆಯಗಾರರು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಸಾಮಂತರು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಎನ್. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯನವರು ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಅಥವಾ ನಾಯಕರನ್ನು ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ “ವಿಜಯನಗರದ ನಾಯಕರ ಪದ್ಧತಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಹಿಡುವಳಿ ಪದ್ಧತಿ ಇದ್ದಂತೆ. ರಾಜನಿಗೆ ಸೈನಿಕ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಯುದ್ಧದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಪರವಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಹಾಗೂ ವಾರ್ಷಿಕ ಕಪ್ಪು-ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು.¹⁷ ಇವರು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು ಕಪ್ಪು-ಕಾಣಿಕೆ ಹಾಗೂ ಸೈನಿಕ ಸೇವೆ ಪಡೆಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು” ಎಂಬಂತೆಯು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೆ.ಎ. ನೀಲಕಂಠಶಾಸ್ತ್ರೀಯವರು ವಿಜಯನಗರವನ್ನು ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಕ್ಷಕರು ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದು, “ವಿಜಯನಗರವು ಯುದ್ಧಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಹಿಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ, ನಾಯಕರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಾಜನ ಇಚ್ಛೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದ್ದು ಹಾಗೂ ಭಾಗಶಃ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾಯಕನು ಸೈನ್ಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ, ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಹಾಗೂ ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತ ನೋಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಗಜದಳ, ಅಶ್ವದಳ, ಪದಾತಿ ಪಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದನು”¹⁸ ಎಂದು ಹೇಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರಿಂದ ನೇಮಕವಾಗಿ ಸೈನಿಕ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರೆಂಬಂತೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟು ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಅವರದೇ ರೀತಿ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸದೇ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಏಡಾನ್‌ಸೌತ್ ಹಾಲ್‌ರವರು ಪೂರ್ವ ಆಫ್ರಿಕಾದ ಅಲೂರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಸಾ.ಶ. 1956 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ‘ಸೆಗ್‌ಮೆಂಟರಿ ಸ್ಟೇಟ್’¹⁹ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅಮೇರಿಕಾದ ಇತಿಹಾಸಕಾರನಾದ ಬರ್ಟನ್ ಸ್ಟೈನ್ ರವರು ವಿಜಯನಗರದ ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಾದವನ್ನು ಇವರ ‘ಪೆಸೆಂಟ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಅಂಡ್ ಸೊಸೈಟಿ ಇನ್ ಮಿಡಿವಲ್ ಸೌತ್ ಇಂಡಿಯಾ’ ‘ವಿಜಯ ನಗರ’ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ‘ದಿ ಸೆಗ್‌ಮೆಂಟರಿ ಸ್ಟೇಟ್: ಇನ್ ಟ್ರಿಪ್ಲೆಕ್ಸ್’ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.²⁰ ಇವರ ಪ್ರಕಾರ “ವಿಜಯ ನಗರ ರಾಜ್ಯವು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿರದೆ ಹಲವಾರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಘಟಕಗಳಿದ್ದವು. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಸಾರ್ವಭೌಮಾಧಿಕಾರ

ಹೊಂದಿತ್ತು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಿದ್ದವು, ಅವರು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಸ್ವಯಃ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ರಾಜನಿಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿದ್ದು, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಅವರ ಅಧೀನವಾಗಿರದೇ, ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಅವರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರು, ಅಂದರೆ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿ ಸೈನಿಕ ಶಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ ರಾಜ್ಯ, ವ್ಯಾಪಾರ ಹಾಗೂ ಹಣದ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಯಾಂಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ನಾಯಕರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ದೇವಾಲಯಗಳು, ಮಠಗಳು, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪಂಥಗಳು ಬೆಂಬಲವಾಗಿದ್ದವು. ಮೇಲಿನ ರಾಜರಿಂದ ರಾಜತ್ವದ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ನಾಯಕರು ಅಥವಾ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಸಣ್ಣರಾಜರಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾದರು ಹಾಗೂ ಇವರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.

ಬರ್ಟನ್ ಸ್ಟೈನ್‌ರವರು ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಸೆಗ್ಗಿಂಟರಿ ಪದ್ಧತಿಯೊಳಗೆ ಸೇರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಕಾರ್ಲ್ ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಸೇರಿದಂತೆ ಹಲವು ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಚಿಂತಕರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ 'ಓರಿಯೆಂಟಲ್ ಡೆಸ್ಪಾಟಿಸಂ' ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜವು ಚಲನಶೀಲವಾಗಿರದೆ ನಿಂತ ನೀರಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಈ ವಾದವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಇವರೂ ಕೂಡ ಆ ವಾದವನ್ನು ತಳ್ಳಿ ಹಾಕುತ್ತಲೇ 'ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜವು ಜಾತಿ, ಶ್ರೇಣಿ, ದೇವಾಲಯ, ಹಳ್ಳಿ, ನಾಡು ಮುಂತಾದ ಹಲವಾರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸೆಗ್ಗಿಂಟಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು' ಎಂದು ಹೇಳುವುದರ ಮೂಲಕ 'ಓರಿಯೆಂಟಲ್ ಡೆಸ್ಪಾಟಿಸಂ' ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಹಿಂಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ತಂದಿದ್ದಾರೆ.²¹ ಇವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದಂತೆ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜವು ಚಲನಶೀಲವಾಗಿರದೆ ಚಲನೆ ರಹಿತ ಸಮಾಜವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದೇ ಆಗಿದ್ದು, ಹದಿನಾರನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳು ಹೀಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಕೊರತೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಬಗೆಗೆ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಆಧಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಟೈನ್‌ರವರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬದಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಅವರು ಬಹುಪಾಲು ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡಿದರೆನ್ನಬಹುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬರ್ಟನ್ ಸ್ಟೈನ್‌ರವರು 'ರಾಜ ಮತ್ತು ನಾಯಕರ ನಡುವೆ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಬಂಧವಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾಯಕರು (Magnates in the locality) ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು' ಎನ್ನಬಹುದು.²² ಜಪಾನಿನ ಇತಿಹಾಸಕಾರರಾದ ನೊಬುರು ಖಿರೇಷಿಮಾರವರು "ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಮತ್ತು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತಗಳ ಎರಡು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತ್ತೆಂದು" ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೇ ಇವರು ಬರ್ಟನ್ ಸ್ಟೈನ್‌ರವರವಾದವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ನಾಯಕರ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಸೆಗ್ಗಿಂಟರಿ ಸ್ಟೇಟ್ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು ನಾಯಕರನ್ನು (ಪಾಳೆಯಗಾರರು) 'ಫ್ಯೂಡಲ್ ಲಾರ್ಡ್ಸ್' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಪ್ರಕಾರ "ನಾಯಕರು ವಿಜಯನಗರ ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಅಂದರೆ ಪ್ಯೂಡಲ್ ಏಜೆಂಟರಂತೆ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ರಾಜರು ನ್ಯಾಯಬದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದರು ಹಾಗೂ ರಾಜನ

ಅನುಮತಿ ಮೇರೆಗೆ ಸೈನ್ಯ ಹೊಂದುವ, ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ ರಾಜನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವ, ಭೂದಾನ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದು, ರಾಜನಿಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಾಯಕರು ಹದಿನಾರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಫ್ಯೂಡಲ್ ಲಾರ್ಡ್‌ಗಳಂತೆ ಇದ್ದು, ಇವರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳು ರಾಜ-ಸಾಮಂತನ ಸಂಬಂಧಗಳಂತೆ ಇದ್ದವು. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಪಶ್ಚಿಮ ಯುರೋಪ್ ಮತ್ತು ಜಪಾನಿನಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಉಳಿಗಮಾನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.²³ ಇವರ ಏಜೆಂಟ್ ಕಲ್ಪನೆಯು ವಿಜಯನಗರ ಪಾಳೆಯಗಾರರಿಗೆ ಸರಿಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅವರದೇ ಆದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವ ಸ್ವತಂತ್ರವಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಭೂಮಾಲೀಕರು ಅಥವಾ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಹೊಸ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಇವರು ಗಮನಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಹರ್ಮನ್ ಕುಲ್ಚೆ ಇವರು “ದಿ ಸ್ಟೇಟ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ 100-1700” ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಕಾಲದ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಉಗಮದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೊಸುರಲ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಹೇಳುವಂತೆ “ಮಧ್ಯಕಾಲದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದು ಒಂದು ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಮೂಲ ಪುರುಷರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣದಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿ ನಂತರ ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರಭಾವ ವಲಯಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಣೆಯಾಗಿ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವ ವಲಯದ ಆಚೆಗೂ ವಿಸ್ತರಣೆಯಾಗಿ ಮಹಾಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳಾದವು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ರಾಜ, ನಂತರದ ಮಹಾರಾಜ, ಕೊನೆಗೆ ಮಹಾ ರಾಜಾಧಿರಾಜರಾಗಿ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲಿನ ರಾಜರಿಂದ ಕಪ್ಪು ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು, ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ನೀತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಡಿ ತಂದಿದ್ದರು.”²⁴ ಹರ್ಮನ್ ಕುಲ್ಚೆಯವರ ಈ ವಾದವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಳುವ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಇದೆ. ಇವರು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೇಗೆ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಕೋಲಸ್ ಬಿ. ಡಿರ್ಕ್ಸ್‌ರವರು ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದ ಹೊಸ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಅಮೇರಿಕಾದ ಇತಿಹಾಸಕಾರ ಬರ್ನಾರ್ಡ್ ಎಸ್. ಕೊಹನ್ ರವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಸಾ.ಶ. ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಬನಾರಸ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ, ಬನಾರಸ್ ರಾಜನ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸಣ್ಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರನ್ನು ‘ಸಣ್ಣ ಅರಸರು’ (ಲಿಟ್ಲ್ ಕಿಂಗ್ಸ್)²⁵ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಎತ್ನೋಹಿಸ್ಟರಿ²⁶ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ‘ಹಾಲೊಕ್ರೈನ್’ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಡಿರ್ಕ್ಸ್ ರವರ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಪುದುಕೊಟ್ಟೈ ಪ್ರದೇಶದ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ‘ಕಳ್ಳೆ’ ಎನ್ನುವ ದರೋಡೆಕೋರ ಜಾತಿ ಹಾಗೂ ‘ಮಾರವಾರ್’ ಬುಡಕಟ್ಟಿನವರು ಪಾಳೆಯಗಾರರಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಅವರ ವಂಶಾವಳಿಗಳು, ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಮೌಖಿಕ ಇತಿಹಾಸ, ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ದೇವಾಲಯ ಪುರಾಣಗಳು, ಬ್ರಿಟಿಷರ ವರದಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು “ಮೇಲಿನ ರಾಜರಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಅದೇ ರಾಜರ ವಿರುದ್ಧ ತಿರುಗಿಬಿದ್ದು ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು, ದಾನ-ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ ವಂಶಾವಳಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದರು ಹಾಗೂ ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜತ್ವವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗಿಂತ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕೆಳಜಾತಿಯವರು ರಾಜರಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರು ಅಧಿಕಾರ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆಲ್ಲಾ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಸಣ್ಣರಾಜರಾಗಿದ್ದು, ಇದೊಂದು ಕೆಳಹಂತದ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ದುರ್ಗಮ ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಗಳ ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಣ ಭೂಮಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಿತ್ತು”²⁷ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ನಿಕೋಲಸ್ ಬಿ. ಡಿಕ್ಸರ್‌ವರು “ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಕರ್ತೃತ್ವ ಶೀಲರಾಗಿದ್ದು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಕೆಳಜಾತಿಯವರನ್ನು ಅರಸರನ್ನಾಗಿಸುವ, ವಂಶಾವಳಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವ, ಎಲ್ಲಾ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಕರ್ತೃತ್ವ ಶಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಆ ಮೂಲಕ ಇವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತರುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ರಾಜತ್ವವು ನಾಮಮಾತ್ರ, ಟೊಳ್ಳು ಅಥವಾ ದುರ್ಬಲವಾಗಿರದೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಸಾರ್ವಭೌಮದ್ದಾಗಿತ್ತು” ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಲನೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ ಕೆಳವರ್ಗದವರು ರಾಜರಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜವು ಚಲನಶೀಲ ಸಮಾಜವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಅಧ್ಯಯನವು ಸೇರಿದಂತೆ ಇತಿಹಾಸ ರಚನಾ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ ಹೊಸ ವಿಧಾನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವರ ಬಿರುದುಗಳು, ಪುರಾಣದ ಹೆಸರುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿವಿಧ ಪಂಥಗಳ ಪ್ರಭಾವ, ಬುಡಕಟ್ಟು ಹಾಗೂ ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಸಮನ್ವಯಗಳು ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡದೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಕಂಡುಬರುವ ಸಮೀಕ್ಷೆಗಳೆಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಾಗಿ ಅಧೀನ ರಾಜರು, ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ದೊರೆಗಳು, ಸಣ್ಣರಾಜರು, ಸಾಮಂತರು ಎಂಬುದು ಇವರೆಲ್ಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದು ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಇದ್ದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಇವರಾರೂ ಗಮನಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಕೂಡ ಪರಿಗಣಿಸಿಲ್ಲ. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಇವರು ಪಾಳೆಯಗಾರರು ‘ಕಿರು ರಾಜರು’ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ರಾಜ ಹೊಂದಿದ್ದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಿಂತ ಅವರ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಒಡತನದ ಕ್ರಮ, ಅಧಿಕಾರ, ಬಿರುದು-ಬಾವಲಿಗಳು ವಂಶ ಪಾರಂಪರ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳು, ದಾನ ದತ್ತಿಗಳ ಕೊಡುವ ಪದ್ಧತಿ, ರಾಜ್ಯಭಾರ, ಅಧಿಕಾರ ರಚನೆಯ ಕ್ರಮ ಇವು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದವೇ? ಎನ್ನುವುದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಭುತ್ವ ರಚನೆಯಾಗಿತ್ತೆ ಅಥವಾ ಅಧೀನ ಅರಸರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಅವರು ಹೊಂದಿದ ಭೂ ಪ್ರದೇಶದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ರಾಜನಿಂದ ರಾಜನಿಗೆ ಭೌಗೋಳಿಕ

ಪ್ರದೇಶವು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಒಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅದು ಹೊಂದಿದ್ದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಥವಾ ಅಧೀನ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಸಮಂಜಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಅಂಬಳಿಕ ಹಿರಿಯಣ್ಣ. (2009). ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ. ಪು.ಸಂ. 589.
2. ಬರ್ಟನ್ ಸ್ಪೈನ್. (1989). ಥಾಮಸ್ ಮನ್ನೆ. ಪು.ಸಂ. 85.
3. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಎಂ.ವಿ. & ಕೇಶವ್ ಭಟ್ಟ.ಎಂ. (1970). ಕರ್ನಾಟಕ ದರ್ಶನ. ಪು.ಸಂ.457.
4. ನಾಯಕ್ ಹಾ.ಮಾ. (1979). ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ. ಸಂಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ-7, ಪು.ಸಂ.906.
5. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಎಂ.ಎಸ್. (1923). ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಐದು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು. ಪು.ಸಂ.3.
6. ರಾಜಯ್ಯನ್.ಕೆ. (1974). ರೈಜ್ ಅಂಡ್ ಆಪ್ ಪೊಲಿಗಾರ್ ಆಪ್ ತಮಿಳುನಾಡು. ಪು.ಸಂ.6
7. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಎಂ. ಎಸ್. (1923). ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು.ಸಂ.2.4.
8. ಯೋಗೀಶ್ವರಪ್ಪ. ಡಿ. ಎನ್. (2009). ಮಧ್ಯಕಾಲಿನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಾಳೆಯಗಾರರು. ಪು.ಸಂ.2.
9. ಎಫ್.ಗ್ರಾಫಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಕ, ಪಿರಿಯಾ ಪಟ್ಟಣ. ಸಂಪುಟ-4. ಪುನರ್ ಮುದ್ರಣ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಪು.ಸಂ. 56
10. ಯೋಗೀಶ್ವರಪ್ಪ. ಡಿ. ಎನ್. (2009). ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು.ಸಂ. 2-3.
11. ಆಚಾರ್ಯ.ವಿ.ಎಸ್.ಎಸ್. (ಸಂ.) (1983). ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನ ದಿನಚರಿ. ಪು.ಸಂ. 3, 28.
12. ರಾಬರ್ಟ್ ಸಿವೆಲ್ (ಮೂ.) ಸದಾನಂದ ಕನವಳ್ಳಿ (ಅನು.) (1993). ಮರೆತು ಹೋಗಿರುವ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಜಯನಗರ. ಪು.ಸಂ.227, 252.
13. ನಾಗೇಗೌಡ ಹೆಚ್.ಎಲ್. (ಸಂ.) (1966). ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ. ಸಂಪುಟ-2, ಪು.ಸಂ. 422.
14. ಶರ್ಮ ತಿ.ತಾ. (1999). ರಾಮರಾಯನ ಬಚ್ಚೆರು: ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಗಳು, ಪು.ಸಂ. 8.9.
15. ಯೋಗೀಶ್ವರಪ್ಪ. ಡಿ. ಎನ್. (2009). ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು.ಸಂ.5.
16. ವೆಂಕಟರತ್ನಂ.ಎ.ವಿ. (1974). ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರ. ಪು.ಸಂ.14,15.
17. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ.ಎನ್. (1986). ಸ್ಪೆಡಿಸ್ ಇನ್ ದಿ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ದಿ ಥರ್ಡ್ ಡೈನಾಸ್ಟಿ ಆಫ್ ವಿಜಯನಗರ. ಪು.ಸಂ.172-175.
18. ನೀಲಕಂಠಶಾಸ್ತ್ರಿ ಕೆ.ಎ. (1966). ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಸೌತ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಪು.ಸಂ. 360, 370.
19. ಮಂಜುನಾಥ ಟಿ. (2006). ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸ: (ಅಪ್ರಕಟಿತ ಮಹಾಪ್ರಂಧ) ಪು.ಸಂ.6.
20. ಬರ್ಟನ್ ಸ್ಪೈನ್. (1985). ಪೆಸೆಂಟ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಆಂಡ್ ಸೊಸೈಟಿ ಇನ್ ಮಿಡಿವಲ್ ಸೌತ್ ಇಂಡಿಯಾ. ಪು.ಸಂ.366, 415.
21. ರಾಜಾರಾಮ ಹೆಗಡೆ. (2010). ವಸಾಹತುಪೂರ್ವ ರಾಜ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ: ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಮತ್ತು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಇಲ್ಲಿ, ವಿಜಯ್ ಪೂಣಚ್ಚ ತಂಬಂಡ, (ಪ್ರ.ಸಂ), ಚರಿತ್ರೆ ಬರವಣಿಗೆ ಕ್ರಮಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಧಾನ. ಪು.ಸಂ. 416,417.

22. ಯೋಗೀಶ್ವರಪ್ಪ. ಡಿ. ಎನ್. (2009). ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು.ಸಂ.5.
23. ನೊಬುರು ಖಿರಷಿಮಾ. (2002). ಎಕಾನ್‌ಕಾರ್ಡ್‌ನ್ಸ್ ಆಫ್ ನಾಯಕಾಯ್ಸ್, ಪು.ಸಂ. 29-58.
24. ಹರ್ಮನ್ ಕುಲೈ. (1995). ದಿ ಅರ್ಲಿ ಅಂಡ್ ದಿ ಇಂಪಿರಿಯಲ್ ಕಿಂಗ್‌ಡಂ: ಎಪ್ಪೊಸುರಲ್ ಮಾಡಲ್ ಆಫ್ ಇಂಟಿಗ್ರೇಟಿವ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್ ಇನ್ ಅರ್ಲಿ ಮಿಡಿವಲ್ ಇಂಡಿಯಾ. ಸ್ಟೇಟ್ಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ 1000-1700. ಪು.ಸಂ.233-262.
25. ಬರ್ನಾಡ್ ಎಸ್. ಕೊಹನ್. (1962). ಪೊಲಿಟಿಕಲ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಪೊಲಿಟಿಕಲ್ ಸ್ಟ್ರಚರ್ಸ್ ಇನ್ ಎಯಿಟಿನ್ ಸೆಂಚುರಿ ಇಂಡಿಯಾ: ದಿ ಬನಾರಸ್ ರೀಜನ್. ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಅಮೇರಿಕನ್ ಓರಿಯಂಟಲ್ ಸೊಸೈಟಿ : 82 ಪು.ಸಂ. 312,320.
26. ಬರ್ನಾಡ್ ಎಸ್. ಕೊಹನ್. (1968). ಎತ್ತೊಹಿಸ್ಪರಿ. ಇಂಟರ್ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಎನ್‌ಸೈಕ್ಲೋಪಿಡಿಯಾ ಆಫ್ ದಿ ಸೊಷಿಯಲ್ ಸೈನ್ಸ್ಸ್, ಸಂಪುಟ-6, ನ್ಯೂಯಾರ್ಕ್.
27. ನಿಕೋಲನ್ ಬಿ.ಡಿಕ್ಸ್. (1987). ಹಾಲೊಕ್ರೋನ್. ಪು.ಸಂ. 10, 406.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಅಂಬಳಿಕ ಹಿರಿಯಣ್ಣ. (2009). ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ, ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ.
- ಗೋಪಾಲ್ ಬಾ.ರಾ. (ಸಂ.). (1974). ಎಫಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಕ (ಪರಿಷ್ಕೃತ) ಸಂಪುಟ-4, ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆ.
- ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಎಂ.ವಿ. & ಕೇಶವ್ ಭಟ್ಟ.ಎಂ. (1970). ಕರ್ನಾಟಕ ದರ್ಶನ. ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶ ಮಂದಿರ.
- ಮಂಜುನಾಥ ಟಿ. (2006). ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸ. (ಅಪ್ರಕಟಿತ ಮಹಾಪ್ರಂಧ). ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.
- ನಾಯಕ್.ಹೆಚ್.ಎಂ. (ಸಂ.) (1979). ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಕರ್ನಾಟಕ, ಸಂಪುಟ-7, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.
- ನಾಗೇಗೌಡ. ಹೆಚ್.ಎಲ್. (1964) ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ, ಸಂಪುಟ 1, ಮೈಸೂರು: ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ.
- ನಾಗೇಗೌಡ. ಹೆಚ್.ಎಲ್. (1964) ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ, ಸಂಪುಟ 2, ಮೈಸೂರು: ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ.
- ಪುಟ್ಟಣ್ಣ.ಎಂ.ಎಸ್. (1997). ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರರು. ಮದಕರಿ ಪ್ರಕಾಶನ.
- ರಾಬರ್ಟ್ ಸಿವೆಲ್. (1992). ಮರೆತು ಹೋಗಿರುವ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಜಯ ನಗರ. ಸದಾನಂದ ಕನವಳ್ಳಿ (ಅನು.) ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.
- ಯೋಗೀಶ್ವರಪ್ಪ.ಡಿ.ಎನ್. (2009). ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಾಳೆಯಗಾರರು. ಧಾತ್ರಿ ಪುಸ್ತಕ.

- Cohn, Bernard.S. (1962). *Political Systems and Political Structures in Eighteenth Century India: The Benaras Region*. Journal of American Oriental Society 82.
- Karashima, Noboru. (2002). *A concordance of Nayakas: the Vijayanagar inscriptions in south India*. Oxford University Press
- Kulke, Hermann. (1995). *The Early and the Imperial kingdom: A processual model of Integrative state formation in early medieval India, The state in India 1000-1700*. Hermann kulke(Ed.). Oxford university press.
- Rajayyan K. (1974). *Rise and fall of Poligars of Tamilnadu*. University of Madras.
- Sastri, Nilakanta. (1971). *A History of South India*. Oxford University Press.
- Stein, Burtoin. (1985). *Peasant State and Society in Medieval South India*, Oxford University Press.
- Stein, Burton. (1994). *The Segmentary State: Intrim Refleations, The State in India 1000-1700*, Hermann Kulke, New Delhi: Oxford University Press.
- Stein, Burton. (1994). *Vijayanagara*. Cambridge University Press.
- Stein, Burton. (1998). *All the Kings Mana;Perspective on Kingship in Medieval South India, Kingship and Authority in South Asia*, Richard J.F.(Ed), Oxford University Press.
- Stein. Burton. (1977). *The Segmentary State in South Indian History. Realm and Region in Traditional India*. Vikas Publishing.
- Venkata Ranthnam. A.V. (1927). *Local Government in the Vijayanagra Empire*. Prasaranga, University of Mysore.